MEMENTO

Száz éve született Nagy Zoltán, az erdélyi magyar szövetkezeti mozgalom kiemelkedő alakja

Az erdélyi szövetkezeti mozgalom a XX. század első felében Erdély gazdasági fejlődésében meghatározó tényező volt. A vidék gazdasági felemelkedése, modernizációja, vagyonosodása szorosan kötődik a szövetkezeti élethez. A szövetkezetek létrehozását, szervezését, működtetését olyan erdélyi neves személyiségek részvétele fémjelzi, mint Balázs Ferenc, Bölöni Farkas Sándor, Gidófalvy István, Korparich Ede, Márton Áron, Ürmösi József. Méltán sorolhatjuk Dr. Nagy Zoltán nevét is ezen személyiségek közé.

Nagy Zoltán 1905. január 26-án született Hódmezővásárhelyen. Érmihályfalván, ahol gyermekkorát töltötte, végezte elemi iskoláit, majd középiskolai tanulmányait Nagyváradon kezdte, és 1926-ban érettségizett Szatmárnémetiben. Ezután beiratkozott a 3 éves Kolozsvári Kereskedelmi Akadémiára, amelyet 1929-ben fejezett be, és itt szerzett közgazdász diplomát. Emellett tanári oklevelet is szerzett közgazdasági, kereskedelmi és könyvviteli szakon. Már diákkorában megismerkedett külföldön a szövetkezeti mozgalommal, ugyanis nyári szünidőkben önerőből beutazta Magyarország, Olaszország és Svájc számos vidékét. Így került kapcsolatba az ottani kibontakozó szövetkezeti élettel. 1930-ban tanulmányútra indult Franciaországba, és Marseilles-ben, Dijonban, majd a párizsi egyetemen a közgazdasági és jogi karokon folytattja közgazdasági és jogi tanulmányait, ezután szövetkezeti jogból doktori címet szerzett, *Az erdélyi szövetkezeti mozgalmak jogi szabályozása* című tézisével.

Visszatérvén franciaországi tanulmányútjáról, Nagyenyeden, a „Hangya" Fogyasztási Szövetkezetek Szövetsége központjában kezdte el haláláig elkötelezett tevékenységét a szövetkezeti mozgalomban. A nagyenyedi „Hangya" központtól 1936-ban megbízatás kapott, hogy képviselje ezt a bukaresti Országos Szövetkezeti Központnál.

1936-tól Maros-Torda megyében, Radnót gazdasági iskolájában szövetkezeti ismereteket és mezőgazdasági könyvvitelt adott elő. Itt bontakozott ki a szövetkezeti oktatáshoz való kötődése. A két erdélyi magyar szövetkezeti központ (a Hangya Fogyasztási Szövetkezetek, „Szövetség" Termelő és Hitelszövetkezeti Központok) és a történelmi egyházak felkérésére és velük együttműködve kezdeményezte és szervezte a szövetkezeti ismeretek oktatásának bevezetését az erdélyi felekezeti iskolákba, de jelentős szerepet vállalt az iskolaszövetkezetek szervezésében is. Ennek az időszaknak másik fontos esemé-

A közgazdasági folyamatok áttekintéséhez szükséges adatokról

CSANÁDY ANDRÁS

Ha valakinek van 3 pár cipője, 4 nadrágja és 6 inge, ezekről nincs értelme, hogy írott nyilvántartást vezessen, hiszen ki sem kell nyissa a szekrényajtót, hogy lelki szeme előtt megjelenjen az, amit ott benn talál. Akinek ellenben van egy – mondjuk 40 emberrel működő – üzeme, az amannak ellátásáról és működtetéséről csak úgy gondoskodhat, ha nyilvántartásokat vezet minden holmijáról, amit ebbe bevisz, avégett, hogy ott előbb vagy utóbb felhasználja őket.

Még fokozottabban így van ez, ha az az üzem nem egyetlen személy tulajdona, hanem megosztva többeké, s akkor a vállalat ügyeiben, valamint egymás között való eligazodásuk el sem képzelhető másként, mint azokkal a kimutatásokkal, amelyeket – egyenlő példányokban – valamennyien megkapnak. Így van, és így kell legyen ez a magángazdaságban, mennyivel inkább így a közösben, a társadalom gazdaságának egészében, ahol mint közegben a magángazdaságok összeilleszkednek és egymástól függő helyzetben vannak. Ezt a környezetet áttekinteni, benne rendesen eligazodni lehetetlenség írásban rögzített kimutatások nélkül. Ezek a kimutatások már természetesen nem terjedhetnek ki minden részletre, hanem azokat a legfontosabb „mutatókat" kell tartalmazzák, amelyek segítségével a főbb társadalmi és gazdasági folyamatok és állapotok bemutathatók és megérthetők.

Egyneműsítés az összeszámlálás érdekében

Minden ilyen adat általánosítást tartalmaz, előfeltételez. Közös vonásaik alapján összegezi számszerűen a dolgokat – s ennek érdekében mellőzi kisebb jelentőségű különbségeiket. Egyenlőségüket csak azokban a vonatkozásokban követeli meg, amelyeket lényegesnek ítél. Például azt mondja: van az országban ennyi és ennyi szarvasmarha. A *mennyi idős*, *milyen fajta*, *hím-e vagy nőstény* stb. tulajdonságaiktól eltekint, pedig ezek alapján lehetne őket tovább különböztetve osztályozni.

Melyek azok a különbségek, amiktől eltekinthetünk, és melyek azok, amiktől nem?

Ez természetesen attól függ, hogy mit akarunk majd tenni a kapott adat felhasználásával. Az adott esetben – tegyük fel – azt szeretnénk eldönteni, hogy meglévő pénzünket érdemes-e a húsiparba fektetnünk. Mihelyt ilyen konkrét összefüggésbe került a szarvasmarhaadat, nyomban világossá válik, hogy pusztán egymagában semmit sem mond.

nye, hogy 1936-ban, mint egyedüli olyan romániai személyiséget, aki franciaországi doktori diplomával rendelkezik, a Román Szövetkezeti Központ felkérte a romániai szövetkezeti mozgalom tanulmányozására. Ezzel a megbízással három hónapos körutat tett meg az ország Kárpátokon túli részein, hogy megismerje és jelentést tegyen Románia szövetkezeti mozgalmának helyzetéről és lehetőségeiről.

Az 1940-es években Kolozsváron kapott megbízatást az Erdélyi Tudományos Intézet keretében a szövetkezettudományi szekció megszervezésére. Ezzel párhuzamosan a Teológián szövetkezeti ismeretek tanított.

1945-ben a megalakult Bolyai Tudományegyetem közgazdaságtudományi karán szövetkezeti tanszéket szervezett, és megbízást kapott a vezetésére, amely tisztséget nagy hozzáértéssel és a szövetkezetek iránti elhivatottsággal, örömmel és tudósi kitartással töltött be.

1946-ban részt vett a romániai magyar szövetkezetek marosvásárhelyi kongresszusán, amelynek központi kérdése a magyar szövetkezeti központok, a nagyenyedi „Hangya" és a kolozsvári „Szövetség" Termelő és Hitelszövetkezetek Központja megmaradásának, létének problémája volt. Dr. Nagy Zoltán a központok vezetőségei mellett keményen és elszántan kiállt az erdélyi magyar szövetkezetek önállósága és függetlensége mellett a szövetkezeti autonómia és a valódi demokrácia nevében. Ezt az akkori „illetékesek", az „új rendszer" képviselői rossz néven is vették tőle azok, akik az erdélyi magyar szövetkezetek beolvasztását erőszakolták.

Dr. Nagy Zoltán a szövetkezetekben a kisebbségi lét fennmaradását, fejlődését és eszközét látta, a szövetkezeti mozgalmat egységes egészként és világmozgalomként kezelte, amelyek keretében az emberi kulturális, gazdasági és szociális értékek szabadon megnyilvánulhatnak.

Az 1948 januárjában bekövetkezett korai halála nagy veszteség volt az egész szövetkezeti mozgalom számára. A romániai magyarság korán elveszítette azt a személyiségét, aki rövid, de tevékeny élete során a szövetkezeti ügyet szolgálta. Bár korai halála megkímélte attól a lelki fájdalomtól, hogy megérje az 1948-as tanügyi reform által bekövetkezett szövetkezeti oktatás felszámolását, a szövetkezeti tanszék megszüntetését és azt a tényt, hogy az igazi szövetkezeti elveken alapuló szövetkezeti mozgalmat a proletárdiktatúra lábbal tiporja, az erdélyi magyarság egy kiváló személyiségét vesztette el.

A szövetkezeti ismeretek oktatásában példaértékű örökséget hagyott hátra, amelynek üzenete időszerű támasza lehet ma is egy új szövetkezeti mozgalmak.

Somai József

Nekünk ugyanis arról kellene valamit tudnunk, hogy ez az állomány: 1) Mennyire elég a jelenlegi fogyasztói kereslet kielégítésére? 2) Miképpen jut el a fogyasztókhoz – a feldolgozáson és az értékesítésen keresztül? Ennek a két kérdésnek a megválaszolásához pedig rengeteg kiegészítő adatra van szükségünk: pl. csak ennek az állománynak az évi húskibocsátását illetően is. Hiszen az oly mértékben függ a benne foglaltak fajta- és életkori összetételétől, tartásuk módjától, táplálékuk minőségétől, egészségügyi ellátásuktól, s ki tudja még mi mindentől, hogy ugyanaz az állatszám jelentheti a fogyasztás számára a felét, vagy a dupláját a húsmennyiségben – s annak minőségéről akkor még nem is beszéltünk.

Tér és idő

Van még két olyan további vonatkozás, amiket nem lehet figyelmen kívül hagyni az ilyenféle esetekben, éspedig az idő és a tér vonatkozása. Azaz: ma ennyi és ilyen a marhaállomány, de milyen lesz holnap – illetve holnapután, amikor már állni fog az üzemünk (ha úgy döntöttünk, és megépítettük azt).

Jelenleg jelentős mérvű változások zajlanak – magában az állattartásban, de az azt érintő egyéb körülményekben is. Nem számíthatunk rá, hogy a következő közeli években fennmaradna a jelenlegi helyzet, s hogy ne változnának a körülmények érdemlegesen. Ha van hozzá elégséges alapunk, ha sincs, nekünk menthetetlenül kell valamilyen feltevéssel élnünk a körülmények alakulását illetően, mielőtt a befektetésre elszánnánk magunkat. És csakis az időre vonatkozó előzményekből – a marhaállomány korábbi alakulásából – kiindulva juthatunk valamilyen feltevéshez, illetve valószínűsíthetjük azt.

Az adatok jelentős része folyamatok meghatározott szakaszait jellemzi. Ezért – értelemszerűen – ezek csak akkor használhatók, ha időbeni kiterjedésük is kifejezésre kerül, azaz egymást követő időközökből származó adatok sorát együtt láthatjuk. Így együttesen ezek egy folyamat szakaszos ábrázolását nyújtják. Legkevesebb 5 egymást követő év, de inkább 10–15, ami már lehetővé teszi a változások irányzatának (tendencia) valószínűsítését is. A társadalmi folyamatokban meglehetősen nagy a változékonyság – tehát többnyire ilyen idősorokra van szükségünk, s kivételes az olyan eset, amelyikben a jelen idejű adatnak a nélkül is van valami értelme számunkra. Természetesen előnyös, ha az idősor hosszabb és/vagy sűrűbb (tehát negyedévenkénti vagy havi adatokat tartalmaz).

Az irányzatokat pedig – legyenek bármilyen tartósak – körülményeik esetleges változásai: az időjárás kilengései, járvány, háború minduntalan zavarják, megszakítják.

A változatlan körülmények előfeltevése. No meg a tér!

A szarvasmarhák példáján már bemutattuk, mennyire szá-

mottevő különbségeket rejthetnek az egyazon általánosító megnevezés alatt számbavett sokaság adatai. A tehén Új-Zélandon, Romániában és Nigériában is tehén, csakhogy egyik helyen átlagosan napi 20 liter tejet ad, másikon 5–6-ot, harmadikon pedig jó, ha 2–3-at. Azonban egy-egy ország egészére vonatkozó adat is igen eltérő téri sajátosságokat összesít magában. Egyik térségben a négyzetkilométerenkénti (vagy a helyi népesség létszámára vonatkoztatott) állatszám többszöröse lehet annak, ami az onnan délre vagy keletre eső másik térségben található. Nekünk tehát végképp nem mindegy, hogy ahova üzemünket telepítjük, annak körzetében kevés-e vagy sok a marha.

A térségi gazdaság fejlesztésének nézőpontja

Az adatok iránti igényünket teljesen konkrét feladat szabja meg, nevezetesen: a gazdaság térségenkénti fejlesztésének szüksége. A céltudatos fejlesztés szüksége világosan következik az elmaradottság nyilvánvaló tényeiből. Elmaradottságunk leküzdésére, a legfejlettebbekhez való felzárkózásra csak akkor van esélyünk, ha növekedésünk tempóját sikerül felgyorsítanunk és kiterjesztenünk népességünk egészére.

Vajon elmaradottságunk pusztán mennyiségi természetű volna? Azaz: nálunk ugyanaz a termelési rendszer működne, mint a legfejlettebb országokban, csupán vészesen gyengébb hatásfokkal? Vagy pedig gazdaságunk rendszerében van valami más természetű, gyengesége pedig éppen abból a „más”-ból fakad?

Van bizony! – éspedig a paraszti, önellátó gazdálkodás élő szervezete és annak még szélesebb körű hagyománya. A mai romániai társadalom legkevesebb egyharmadrészben ennek keretében termeli megélhetését. Ez a több mint egyharmad azonban statisztikailag nagyon kevéssé megfogható.

Árugazdaság – társadalmi munkamegosztás

A hagyományos paraszti-falusi gazdálkodásban a családi-szomszédsági együttműködés egyetlen közös tulajdonon belül osztja meg a gazdasági szerepeket és feladatokat. Ezen az együttműködésen belül egy tagnak több szerepe is van, illetve lehet, és ezeket a szerepeket mint a közös tulajdon részesei töltik be. Az árutermelő rendszerben viszont a munkamegosztás társadalmi, egyre inkább magántulajdonon alapszik. Az egyének egyre határozottabb különállásban – mint idegenek – töltik be szerepüket a magántulajdonok alapján szerveződő munkamegosztásban. Így is tekintenek egymásra; így tekint rájuk társult közösségük is – a polgári állam; és ennek értelmében készíti számbavételüket is: a statisztikai nyilvántartást. Ebben minden személy helyet kap, egyfajta társadalmi szereppel azonosítva kap besorolást.

Azonban gazdaságunk és társadalmunk valójában még (?) nem teljesen ilyen. Ez az elidegenedett magántulajdoni társadalmiság nem teljesedett ki rajta, hanem a paraszti földtulajdon helyreállítása felélesztette a családi-falusi munkamegosztást – annak köztulajdoni elemeivel együtt (közbirtokosság, kaláka). S amint utaltunk rá: a népesség megélhetésében ez a gazdasági övezet s az ebben létrehozott termék létfontosságú szerepet játszik, meghatározó súlyú hányadot képvisel. A nemzetgazdaságnak ezt a tartományát azonban a szokásos árutermelői minta szerinti egyneműsítés módszerével nem lehet ábrázolni, érthetővé és alakíthatóvá tenni. Az elvont marhában szemléltetett minta ehhez nem elegendő.

Akkor hát miféle adatokra van ehhez szükségünk?

A szerves élet adatokká szétdarabolása – rakd össze újra!

Olyanokra, amelyekből a gazdaság működő egységei (funkcionális elemei) kivehetők, amelyekből minél inkább kirajzolódik azok sajátos és egymástól különböző működésmódja. Vagyis: háztartás, családi gazdaság, vállalat (üzem), holding, nemzetgazdaság.

Ez a felsorolás nem is teljes, még csak nem is igazán egynemű, hozzávetőlegesen mégis elegendő annak bemutatásához, hogy mire is volna szükségünk. Ezekről viszont a statisztikának kevés mondanivalója van. Miért is?

Ha különválasztott adatokban gondolkodsz, statisztikai szeletekre esik szét fejedben a világ. Ezek között függőségeket találhatsz és állapíthatsz meg (jobbára csak páronként), de a fentebb felsorolt szerves egységeket azokból újból összeállítani és működésüket érthetővé tenni nagyon nehezen tudhatod. A rántottából többé nem csinálhatsz tojást.

A pénzfolyamatok adatai

A korlátlan egyneműsítés a pénzben, a pénz által valósul meg. Pénzben számolt általános értéktermészetükben bemutathatjuk és összehasonlíthatjuk a gazdasági térségeket – de akkor, ebben az általánosságban már eltűntek az összérték létrehozatali folyamatának konkrét részletei: éppen azok, amelyek magukban rejtik az elmaradottság problémáit, vagyis a fejlesztés alapfeladatait. Valamiképpen meg kell jeleníteni azokat a munkákat és termékeket is, amelyek a piacon egyáltalán meg sem jelentek. Jelentőségükhöz mérten ábrázolni kell ezek folyamatait, azok térfogatát, és kapcsolódását az árugazdasághoz.

Igen ám, de a pénzben kifejezett értékek idősoros ábrázolása csak akkor ad alapot az értelmezésre, ha a pénz – amiben kifejezzük – értékállandó. A lej tudvalevőleg hosszú ideje nagymérvű inflációnak, változó iramú leértékelődésnek van kitéve – ennélfogva a folyó lejben különböző időpontok-

ban megadott értéksor ismét csak nem egynemű. Úgy, ahogy van, félrevezető, értelmezhetetlen. Ezért az értéksorokat vagy értékállandó lejben (egy kezdőponttól időben előrehaladva, minden évben az az évi inflációs rátával visszaigazítva), vagy USA dollárban, de leginkább euróban – aminek az értékingadozása elhanyagolható – kellene megadni.

Beavatkozás a gazdaság önkénytelen menetébe

Meglehetősen keveset tudunk még arról, hogy a fejlesztés általános törekvése miféle feladatok vállalásában fog konkretizálódni. Erre vonatkozólag egyelőre még inkább feltevéseink és kérdéseink lehetnek csupán, amiket éppen a gazdasági folyamatok mélyebb megértése – az ehhez szolgáló adatok elemzése – kell megválaszoljon és igazoljon. A válaszhoz és igazoláshoz azonban meg kell fogalmazni a kérdést vagy feltevést. Ez vezet ugyanis a lehetőségek nagyon tág körének a leszűkítéséhez és ezzel az adatok kezelhetővé tételéhez, esélyes megválogatásához és csoportosításához.

A céltudatos fejlesztés beavatkozás a gazdaság összfolyamatába. Hatékonnyá – úgy gondolom – úgy és ott válik, ahol a fejlesztő-kutató szervezet olyan ismeretek birtokába juthat, amiket az egyes gazdaságok és vállalkozások (és azok szűkebb csoportjai) magukban nehezen vagy sehogy sem képesek megszerezni. Ezek az eleve kiváltságos (monopolizált?) ismeretek ruházzák fel a fejlesztőt kivételes kezdeményezőképességgel.

A különleges ismeretek nagyjából a következőkre vonatkoznak:

1. a strukturált világpiaci keresletek hálózatának széles köre az egyik oldalon, és

2. a helyi erőforrások:

a) a meglévő és abból könnyen alakítható emberi-közösségi képességek [technika];

b) az ennek jelenleg alapját szolgáltató megélhetésmódok;

c) a természeti és infrastrukturális adottságok – a másik oldalon

3. a két oldal közötti lehetséges megfelelések megállapítása és mérlegelése;

4. a helyi források alakíthatóságának (alkalmazásának, hozzáférhetőségének) feltárása-kiépítése;

5. a helyi tőke szerkezetének és működésének a keresleti-kínálati viszonyokhoz hangolása.

A fentiek alapján válik lehetővé a tőkeképződés folyamatának befolyásolása: vonzása, terelése, az adott erőforrásokban egymásnak megfeleltethető vonatkozások felismerése, esetleg kimunkálása és felkínálása a térségi és a távolabbi tőkepiacokon. A fejlesztés adatbázisa ezeknek a műveleteknek gyakorlati végzésére kell alapot nyújtson. Elsősorban tehát a munkaerő sajátosságairól (szakmai összetételéről, jelenlegi megélhetéséről, lekötöttségéről, együttműködési készségéről, alakíthatóságáról) és a helyi tőke apparátusának hatékonyságáról (alkalmazkodóképességéről, megbízhatóságáról) kell minél részletesebb, folyamatosabb képet adjon.

Az a baj, hogy az elmaradottság nem korlátozódik magára a gazdálkodásra, hanem jelen van a tudásban, illetve annak megszerzésében és alkalmazásában, az adatok gyűjtésében, kezelésében is.

A tapasztaltak: Ki készíti – kinek?

Az adatgyűjtés és -kezelés jelenlegi módja nem alkalmas arra, hogy a fejlesztést kiszolgálja. A különböző adatcsoportok gyűjtését, tárolását, esetleg feldolgozását más-más szakhivatalok végzik. Ennek az az igen súlyos következménye, hogy ezeknek az adatoknak egymással való szerves, elemi kapcsolatai ennek során megszűnnek, többé nem vizsgálhatók.

A marhánál maradva: ezekből a nyilvántartásokból megtudhatom, hogy ebben a körzetben hány darab van összesen, de azt, hogy milyen tulajdoni elosztásban (tehát hány gazdaságban van 1–3; 4–10; 11–30; 31–100, és hányban 100-nál több) – azt már nem. Ezt ugyanis nem vette számba és nem tartja nyilván egyik adatfeldolgozó hivatal sem.

Még kevésbé tudható azután, hogy ezekhez az állatszámokhoz mekkora földbirtokok tartoznak, milyen emberi munkaerő, milyen munkaeszközök, értékesítési eljárások – stb. Mert ha a Megyei Mezőgazdasági Igazgatóság még begyűjtötte és kimunkálta volna az állatszámok tulajdoni megoszlását, akkor sem tudná viszonyítani a földállománnyal, mivel annak nyilvántartására neki nincs megbízatása, hanem csak a földhivatalnak. Hasonlóképpen a munkaerőre vonatkozó adatok a munkaügyi hivatalnál találhatóak, az értékesítési-forgalmi adatok pedig a pénzügyi igazgatóságnál, stb. Ezek a hivatalok egymástól teljesen különálló igazgatás alatt dolgoznak, ugyanakkor viszont a náluk gyűjtött adatok együttes ismerete nélkül lehetetlen olyan hatékony intézkedéseket megtervezni, amelyek kimozdítanák sarkaiból a befagyott agrárstruktúrát.

A községi hivataloknak csak töredékrészében vezetnek ún. gazdakönyvet (kísérleti jelleggel). Ezekben minden gazdaságnak külön lapja van, s ott az összes adatai egy helyen vannak bejegyezve. Ebből – ha minden faluban megvolna – össze lehetne állítani egy térségi használatra alkalmas mezőgazdasági adatbázist.

Példaként a mezőgazdaságot vettem, de vehettem volna bármely másik gazdasági ágazatot, annak tárgykörét és annak

hivatalait: kereskedelmi és iparkamarát, cégbíróságot, polgármesteri hivatalt; munkaügyi hivatalt és annak kirendeltségeit; pénzügyi igazgatóságot. Nincs olyan adatkészlet, amelyikben elérhetők azok a komplex adatok, amelyből már kiolvashatók lennének az átalakulás folyamatai és a fejlesztéshez szükséges összefüggések. Az adatgyűjtés, -kezelés, -feldolgozás és -közlés jelenlegi szerkezete ilyesmit nem tesz lehetővé.

Az önkormányzatok is vezetnek nyilvántartásokat, és végeznek adatgyűjtéseket, alapvetően az előbb emlegetett hivatalok számára. Használják-e ezeket ők maguk is? S ha igen, mire? Valószínűleg csupán a központból rájuk háruló, illetve kirótt feladatok teljesítésére (támogatások, segélyek, bírságok, stb.), ők maguk azonban nem építenek arra semmit. Nem tekintik át velük saját helyzetüket és annak alakulását. Helyi gazdaságpolitikai elgondolásuk, autonóm programjuk nem alakul ki.

Akiknek használniuk kellene

Ki kapja hát kézhez mindezeket az adatokat? A hivatalok felettes hatóságai bizonyára – de azon túl? Vajon a Statisztikai Hivatal ezekből használ valamit? Vagy csupa saját forrásragyűjtésre támaszkodik?

Nem tudom. Arra nem volt alkalmam, hogy módszeresen tanulmányozzam a romániai adatkezelés rendjét. Én csupán egy konkrét feladat kapcsán jutottam a bemutatott tapasztalatokhoz és megfontolásokhoz. Nem is mondhatom, hogy kitanultam volna igazán, de bizonyos benyomásokat szereztem, s ezekről számolok be.

Az a benyomásom, hogy a statisztikai kiadványok alapvetően a központi, országos intézmények tájékoztatására készülnek – s szemléletük ennek megfelelő: makrogazdasági. Amivel aztán a vidéki életben a hivatalok nemigen tudnak mihez kezdeni.

Lehet persze az is, hogy épp fordítva van: a vidéki közhivatalok nem tudják, hogy mire való (ez?) a statisztika, s ezért nem lesz olyan, amit ők is használhatnának, mivel ők nem gyakorolnak arra semmi érdemi befolyást. Vajon a tyúk volt előbb, avagy a tojás? Így, vagy úgy, de a statisztikai kiadványokat nemigen használják a térségi hivatalok – nekem legalábbis ez a szomorú tapasztalatom.

Először a megyei könyvtárba mentem. Ott – gondoltam – meg kell lennie a *Statisztikai évkönyv* évfolyamainak. Nos, csakugyan megvoltak: a hajdani, szocialista években folyamatosan, és aztán még tán '92-ig. Onnan kezdve azonban már csak minden harmadik, negyedik évből egy-egy.

A megyei tanács hivatalába mentem tovább, és ott 3 kötetet találtam. Igaz, nem jártam be az egész épületet, de kérdezősködtem többfelé. A városházán egyenest a két alpolgármestert kerestem meg bajommal – utóbb még másokat is –, ők kicsit csodálkozva, halványan tán neheztelve is elutasították a kérdést: „Az meg minek lenne?" Minek mesélném tovább, hogy merre-mindenütt kerestem – s nem találtam. Egyik parlamenti képviselő irodájában volt még 2 vagy 3 kötet – amelyekből egyik igen becses (és ritka) területi statisztikakötet volt.

Amit ennek a keresésnek a során tapasztaltam, azt úgy összegezhetem, hogy itt az információkezelők valójában nem hisznek a számokban. Egyfelől tovább él bennük a szocialista időkből örökölt gyanakvás, melynek meggyőződése szerint a fentről jövő számok nem a tényeket, hanem a vágyakat testesítik meg a honi gyakorlatban.

Ebből mi lehet igaz? – nincs módom tisztázni. Ellenben nem is ez a súlyosabb baj, hanem az ennél mélyebbre nyúló idegenkedés a számoktól, mennyiségi meghatározásoktól.

Adatkezelés és ábrázolásellenes közszellem

A fejlesztéshez szükséges adatképzésnek, gyűjtésnek és közlésnek tragikusan áll útjában a hagyományos közszellem. A hivatalok, amelyek ennek részfeladatait kellene végezzék, arról vannak meggyőződve, hogy mindez értelmetlen és felesleges, de legalábbis fényűzés, és nem hajlandók erre rászánni az időt, vagy ha mégis, akkor olyan adatokat, olyan felosztásban gyűjtenek, amik áttekinthetetlenek, végső fokon tényleg semmire sem használhatók. Ez a meggyőződés a maga indokaival keserves boszorkánykörbe zárul: beigazolódik, hogy az adatgyűjtésnek – mivel ilyen, amilyen – tényleg nincs értelme, és nincs értelme komolyan foglalkozni vele, s ezért, ha felső rendelkezés mégis elkerülhetetlenné teszi, akkor azt le kell rázni, szabotálni kell valahogy.

A fejlesztés érdekében ezt a rossz varázslatot valamiképpen meg kell törni. Igen ám! De a fejlesztő beavatkozásról sincsen jobb véleménye a hagyományos közszellemnek. A rossz varázslat sokkal szövevényesebb, és mélyebben áthatja a társadalom egész életét, annak minden területét. Egyik székely megye falvait végiglátogattam két és fél év alatt. Minden községben átadtam a polgármesternek egy kétoldalas adatgyűjtő ívet, és kértem tőle annak kitöltését. Mindenik megígérte, de alig akadt olyan, aki erre az első kérésre el is készítette volna.

Második-harmadik kérésre-zaklatásra kitöltötte kb. a fele, de két és fél év után sincs a megyének egyetlen olyan körzete sem, amelyikben az ívet minden községből kitöltve visszakaptam volna. A városok pedig komoly próbálkozást sem tettek az ív kitöltésére. Nincs olyan hivatali részlegük, amelyiket ezzel meg lehetett volna bízni komoly formában, és nem hiszik ma sem, hogy ezekre az adatokra nekik szükségük lenne. Sehol nem tettek egy lépést sem annak érdekében, hogy